

DAKLOOSHEID IN NEDERLAND

Kinderen, opvang en de keuze voor wonen

Dakloosheid in Nederland is geen randverschijnsel meer, maar een structurele wooncrisis. Niet opvang, maar wonen moet het vertrekpunt van beleid zijn. Zolang kinderen en gezinnen nog in onzekerheid opgroeien tussen crisisopvang, tijdelijke inwoning en bestuurlijke grenzen, organiseren we geen oplossing maar uitstel.

Peter Paul Doodkorte

info@doodkorte.nl | Verruim de horizon

Dakloosheid in Nederland: kinderen, opvang en de keuze voor wonen

Dakloosheid in Nederland is geen randverschijnsel meer, maar een structurele wooncrisis die zichtbaar wordt in de maatschappelijke opvang, op campings en vakantieparken, bij vrienden op de bank en in de levens van kinderen die zonder stabiel thuis opgroeien. De kern van het probleem is niet alleen dat er te weinig opvangplekken zijn, maar dat het woonsysteem onvoldoende betaalbare, toegankelijke en passende huisvesting biedt voor mensen in kwetsbare posities. Daardoor schuift Nederland steeds vaker door van preventie en wonen naar noodverbanden, crisisinterventies en langdurige opvang.

Het probleem

Volgens het CBS waren er begin 2024 ongeveer 33.000 dakloze mensen van 18 tot 65 jaar in Nederland, na een eerdere stijging van 30.600 in 2023. Die cijfers zijn al zorgelijk, maar tonen slechts een deel van de werkelijkheid, omdat zij vooral uitgaan van geregistreerde volwassenen zonder vast adres en niet van de bredere woonuitsluiting die zich buiten de officiële opvang afspeelt. Juist daar maken de ETHOS-tellingen zichtbaar wat in reguliere statistiek vaak onzichtbaar blijft.

De ETHOS-Light-methodiek kijkt niet alleen naar mensen op straat of in de nachtopvang, maar ook naar mensen in noodopvang, instellingen, niet-conventionele woonruimte, tijdelijke inwoning bij familie of vrienden en situaties van dreigende huisuitzetting. In de tweede Nederlandse telronde in 2024 zijn in 55 gemeenten 6.063 dak- en thuisloze personen geteld, waaronder 4.962 volwassenen en 1.101 kinderen. Daarnaast werden 1.582 kinderen indirect geraakt doordat een ouder dak- of thuisloos was. Deze cijfers maken duidelijk dat dakloosheid in Nederland in hoge mate verborgen is en dat kinderen daarin geen uitzondering zijn, maar een substantieel deel van de problematiek vormen.

De derde ETHOS-telling uit 2025 laat zien hoe groot die verborgen problematiek inmiddels is. In 57 gemeenten werden 28.721 dak- en thuisloze mensen geteld, van wie 24.659 volwassenen en 4.062 kinderen. In sommige regio's bestaat een opvallend groot deel van de getelde groep uit vrouwen en kinderen; in Maassluis, Vlaarding en Schiedam ging het om 39 procent. Deze cijfers versterken de conclusie dat dakloosheid niet alleen een probleem van alleenstaande volwassenen is, maar ook een gezins- en kinderprobleem dat in officiële registraties nog altijd te klein wordt voorgesteld.

De oorzaken

De eerste oorzaak is de structurele woningnood. Het tekort aan betaalbare huurwoningen blokkeert de uitstroom uit opvang, vergroot de instroom van spoedzoekers en maakt zelfs een tijdelijke crisis snel tot langdurige dakloosheid. Wie een relatiebreuk, baanverlies, schulden, huiselijk geweld of psychische ontregeling meemaakt, belandt daardoor sneller in een situatie zonder stabiele woning.

De tweede oorzaak is bestuurlijke fragmentatie. Dakloosheid raakt wonen, zorg, bestaanszekerheid, jeugdhulp, schulden, veiligheid en migratie, maar die domeinen worden gefinancierd en uitgevoerd via gescheiden regelingen en loketten. Gemeenten moeten dus integraal handelen in een stelsel dat juist verkokerd is, waardoor problemen zich opstapelen voordat iemand passend geholpen wordt.

De derde oorzaak is een beleidsmatige fixatie op rechtmatigheid en beheersing. Onder druk van schaarste gaan gemeenten selecteren op regiobinding, zelfredzaamheid en verwijtbaarheid, terwijl de feitelijke vraag is of iemand en diens kinderen veilig en stabiel kunnen wonen. Dat veroorzaakt een fundamentele spanning tussen systeemlogica en mensenrechten.

Kinderen in de opvang

Kinderen in de maatschappelijke opvang en vrouwenopvang zijn in Nederland formeel erkend als zelfstandige dragers van rechten. Het normenkader voor kinderen in de maatschappelijke opvang schrijft voor dat elk kind eigenstandig in beeld wordt gebracht, met aandacht voor veiligheid, gezondheid, onderwijs en ontwikkeling. Toch blijkt uit praktijkverhalen, monitors en analyses dat kinderen vaak nog steeds meeschuiven in het dossier van hun ouder, terwijl hun eigen schade minder zichtbaar wordt gemaakt.

Dat is ernstig, omdat de gevolgen voor minderjarigen groot zijn. Verblijf in opvang of onzekere huisvesting leidt tot stress, schoolonderbreking, sociaal isolement, onveiligheid en verhoogde kans op intergenerationele overdracht van problemen. De ETHOS-rapportage beschrijft kinderen die met hun ouder in een tent leven, op een camping verblijven of in een crisisopvang wachten op woonruimte. Daarmee wordt zichtbaar dat opvang voor kinderen in de praktijk niet altijd een korte uitzondering is, maar soms een verlengde staat van onzekerheid.

De maatschappelijke opvatting in Nederland is in woorden helder: geen kind hoort op straat of langdurig in opvang op te groeien. Maar die norm botst met uitvoeringspraktijken waarin gezinnen soms worden geweigerd, opvang wordt uitgesteld of moeders geconfronteerd worden met dreiging van uithuisplaatsing als zij geen woning kunnen

vinden. Dat verschil tussen morele overtuiging en bestuurlijke praktijk is een van de scherpste breuklijnen in het debat.

Beleid en de grenzen ervan

Het nationale beleidskader beweegt in de richting van preventie en wonen. Via het Nationaal Actieplan Dakloosheid: Eerst een Thuis en via gemeentelijke aanpakken wordt ingezet op vroegsignalering, huisuitzettingen voorkomen, uitstroom uit instellingen organiseren en Housing First-achtige principes toepassen. In die benadering is opvang niet het doel, maar een tijdelijke noodoplossing op weg naar regulier wonen.

Tegelijk laat de praktijk zien dat beleid nog te vaak om de opvang heen is georganiseerd in plaats van om wonen heen. Gemeenten blijven onder hoge druk capaciteit inkopen, regionale toegang regelen en selecteren wie wel of niet in aanmerking komt, terwijl de echte bottleneck vaak niet de opvang zelf is maar het ontbreken van voldoende woningen voor uitstroom en preventie. Daardoor verandert opvang van noodvoorziening in semipermanente huisvesting.

Gevolgen voor gemeenten en samenleving

Deze situatie is niet alleen sociaal schadelijk, maar ook financieel inefficiënt. Beschikbare indicaties laten zien dat een gemeentelijke opvangplek al snel tussen ongeveer 16.000 en 18.000 euro per jaar kost, op basis van circa 44 tot 49 euro per dag aan opvangkosten. Voor zwaardere doelgroepen lopen de totale maatschappelijke kosten verder op door extra zorggebruik, crisisinterventies, politie-inzet, schulden en justitiële kosten.

Daartegenover staat dat reguliere woonruimte in de kern goedkoper is. Een sociale huurwoning kost grofweg 7.200 tot 9.600 euro kale huur per jaar, terwijl aanvullende ambulante begeleiding meestal neerkomt op enkele duizenden euro's per jaar per huishouden. Zelfs wanneer substantiële begeleiding nodig is, blijft de combinatie van wonen plus ondersteuning in veel gevallen goedkoper dan langdurige opvang, zeker wanneer escalatie van problemen daardoor wordt voorkomen.

Rekenvoorbeelden

Een vereenvoudigd rekenvoorbeeld maakt dit inzichtelijk. Stel dat een gemeente tien personen een jaar lang in opvang houdt tegen gemiddeld 17.000 euro per plek per jaar. Dan bedragen de directe opvangkosten ongeveer 170.000 euro per jaar. Als diezelfde gemeente voor tien personen of huishoudens reguliere woonruimte weet te organiseren, met een veronderstelde jaarlijkse huur van 8.500 euro en 5.000 euro begeleiding per eenheid, komt dat uit op ongeveer 135.000 euro per jaar. Alleen al op directe kosten is dat een verschil van circa 35.000 euro per jaar, nog zonder de besparingen op crisiszorg, handhaving en maatschappelijke ontwrichting mee te rekenen.

Bij gezinnen met kinderen is het verschil waarschijnlijk nog relevanter. Wanneer een gezin maanden in opvang verblijft, betaalt de overheid niet alleen voor het bed en de begeleiding, maar vaak ook voor aanvullende jeugdhulp, schooltransport, veiligheidsmaatregelen en crisisregie. Zodra stabiele woonruimte beschikbaar is, kunnen veel van die kosten dalen of normaliseren, terwijl de ontwikkelkansen van kinderen toenemen.

Oplossingen die gemeenten al realiseren

Gemeenten beschikken inmiddels over een groeiend repertoire aan maatregelen om dakloosheid te voorkomen of te verkorten. In preventie gaat het om vroegsignalering van huurachterstanden en schulden, afspraken met corporaties om huisuitzetting te voorkomen, inzet van briefadressen en regie op overgangen uit jeugdzorg, ggz en detentie. Dit zijn geen marginale ingrepen, maar cruciale schakels in het voorkomen dat tijdelijke problemen omslaan in dakloosheid.

Daarnaast experimenteren gemeenten en partners met nieuwe woonvormen. Platform31 beschrijft hoe gemeenten woningdelen mogelijk maken via aanpassingen in omgevingsplan en huisvestingsverordening, terwijl het Rijk woningdelen en woningsplitsen stimuleert als instrumenten om bestaande woonruimte beter te benutten. Hospitaverhuur krijgt eveneens meer aandacht; de landelijke handreiking voor gemeenten schat dat theoretisch circa 100.000 kamers beschikbaar zouden kunnen komen als een deel van de potentiële hospita's daadwerkelijk verhuurt.

Ook tiny houses, flexwoningen, modulaire units, tijdelijke studio's en parent houses worden ingezet als tussenvorm tussen opvang en een reguliere woning. Zulke woonvormen zijn geen wondermiddel, maar zij laten wel zien dat gemeenten meer mogelijkheden hebben dan alleen wachten op traditionele woningbouw of opschalen van opvang.

Lessen uit andere EU-landen

Andere Europese landen laten zien dat een andere koers mogelijk is wanneer wonen daadwerkelijk het startpunt van beleid wordt. Finland geldt al jaren als het bekendste voorbeeld, omdat het Housing First als leidend principe heeft gemaakt en daarmee langdurige dakloosheid in ongeveer tien jaar bijna heeft gehalveerd. De Finse benadering draait niet om trapjes via opvang, maar om directe toegang tot een zelfstandige woning met begeleiding, waardoor stabiliteit eerst komt en herstel daarna kan volgen.

De Deense ervaring is eveneens leerzaam, maar ook waarschuwend. Denemarken bouwde een van de grootste Housing First-programma's van Europa op, maar analyse van het bereik liet zien dat in deelnemende gemeenten slechts ongeveer één op de twintig dakloze mensen in het programma werd opgenomen en onder chronische opvanggebruikers slechts 11 procent. De les is dus dubbel: Housing First werkt als principe, maar alleen wanneer het op voldoende schaal wordt uitgevoerd en ondersteund door voldoende woonruimte.

Voor Nederlandse gemeenten is de relevantie direct. Succesvolle Europese oplossingen combineren drie elementen: snelle toegang tot reguliere woningen, intensieve maar flexibele ondersteuning, en een bestuursmodel dat niet stuurt op opvangcapaciteit maar op duurzame uitstroom en preventie. [Juist dat maakt deze voorbeelden bruikbaar voor gezinnen met kinderen: hoe korter de periode in opvang en hoe normaler de woonomgeving, hoe groter de kans op onderwijs, veiligheid en herstel.

Wat rijk, gemeenten en partners moeten doen

Het Rijk

Het Rijk moet dakloosheid primair als woonvraagstuk behandelen en niet als restcategorie van zorg en opvang. Dat vraagt om structurele investeringen in betaalbare woningen, versnelde realisatie van flex- en sociale huurwoningen, wettelijke ruimte voor woningdelen en hospitaerverhuur, en landelijke borging van de ETHOS-

methodiek zodat verborgen dakloosheid niet langer uit beeld blijft. Ook moet het Rijk financieringsprikkelers aanpassen, zodat gemeenten financieel niet worden beloond voor crisisbeheer maar voor preventie en duurzame huisvesting.

Gemeenten

Gemeenten moeten de omslag maken van opvanglogica naar woonlogica. Dat betekent: geen gezin met kinderen weigeren, opvangduur actief verkorten, preventie structureel organiseren, vaste huisvestingscontingenten afspreken met corporaties, en alternatieve woonvormen zoals woningdelen, tiny houses, modulaire woningen en hospitaerverhuur daadwerkelijk operationaliseren. Voor kinderen moet iedere beslissing expliciet worden getoetst aan hun recht op veiligheid, ontwikkeling en continuïteit van onderwijs.

Woningcorporaties, zorgaanbieders en maatschappelijke organisaties

Corporaties, zorgorganisaties en maatschappelijke opvanginstellingen moeten niet alleen partners in opvang zijn, maar vooral partners in wonen. Dat vraagt om meer voorrang en contingentafspraken voor uitstroom, gemengde woonprojecten, ambulante begeleiding in de wijk en gezamenlijke verantwoordelijkheid voor gezinnen en jongeren. Voor maatschappelijke organisaties ligt daarnaast de taak om de stem van kinderen en ouders nadrukkelijker te laten doorklinken in beleid en uitvoering.

Call to action

De centrale keuze is helder: doorgaan met een duur systeem dat kinderen en volwassenen opvangt nadat zij hun thuis al verloren hebben, of investeren in een woonstelsel dat voorkomt dat mensen überhaupt in opvang belanden. Zolang opvang goedkoper en bestuurlijk eenvoudiger lijkt dan het organiseren van voldoende woonruimte, blijft dakloosheid in stand als beleidsmatig georganiseerde onzekerheid. Maar de beschikbare cijfers, de ETHOS-tellingen en de ervaringen van kinderen laten zien dat het werkelijke alternatief niet ligt tussen opvang of niets, maar tussen crisisbeheer en bestaanszekerheid.

Daarom is de oproep aan alle betrokken partijen concreet. Het Rijk moet woonruimte en preventie nationaal prioriteren. Gemeenten moeten kinderen en gezinnen niet langer door systeemgrenzen laten vallen. Corporaties moeten sneller woningen beschikbaar stellen. Zorg- en opvangorganisaties moeten hun expertise expliciet richten op wonen in plaats van verblijf. En wie beleid maakt, moet stoppen met het tellen van alleen de zichtbare dakloosheid en beginnen met het organiseren van een thuis voor iedereen die nu tussen wal en schip leeft.